Informatie

It Fryske Gea beheert in de landstreek De Trynwâlden tussen Dokkum en Leeuwarden negen unieke natuurgebieden.

Binnemiede- en Weeshuispolder
Ryptsjerksterpolder
Polder Wielsicht
Bouwepet
Ottema-Wiersmareservaat
Sippen-finnen
Japmuoi's kolk
Grikelân en Turkije
Kaetsjemuoi's bosk

Karakteristiek voor dit stuk Fryslân zijn de steeds wisselende grondsoorten. In het westen en noorden liggen de uitgestrekte en weidse kleigronden en in het oosten de ruige veengebieden. Daartussen is de overgang van kleigrond naar veengebied met een eigen vegetatie. Hier en daar worden klei- en veengronden onderbroken door wat hoger liggende zandruggen, noordelijke uitlopers van de Friese Wouden. Op de westelijke zandrug liggen de dorpen Tytsjerk en Gytsjerk, op de zandrug in het zuiden en oosten vormen de dorpen Hurdegaryp, Feanwâlden, Broeksterwâld en Damwâld de grens van de Trynwâlden. Het zijn groene stroken temidden van het open Bûtenfjild. Tot in de 20e eeuw was dit gebied een ontoegankelijke wildernis, het rijk van vissers, jagers en rietsnijders. In de Middeleeuwen begonnen de monniken van de kloosters bij Hallum en Rinsumageest met vervenen, maar pas na de ontginning in de crisisjaren is het echt in cultuur gebracht.

Door de vele grillige overgangen van klei naar veen en zand en de ontginningsgeschiedenis ontstond een afwisselend landschap met een gevarieerde begroeiing en soms zeldzame planten. Het is een prachtig leefgebied voor vogels, amfibieën en insecten. In herfst, winter en voorjaar zijn op de ondiepe watervlakten en kruidenrijke graslanden duizenden eenden, ganzen en steltlopers aanwezig.

It Fryske Gea
Postbus 3
9244 ZN Beetsterzwaag
Tel. (0512) 38 14 48
Fax (0512) 38 29 73
E-mail info@fryskegea.nl
Website www.itfryskegea.nl

WIJ WENSEN U EEN PLEZIERIGE WANDELTOCHT

It Fryske Gea

weidse
kleigronden
ruig
veengebied
en
lieflijke
zandgronden

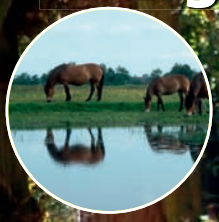

Wandelen in De Trynwâlden

Tekst: Roely Boer
Foto's: Dico de Klein

De Trynwâlden

Bouwepet

Wandelen door het afwisselende landschap van De Trynwâlden betekent helaas geen lange wandeling aan één stuk. Daarvoor liggen de natuurgebieden te ver uit elkaar, alleen de combinatie Bouwepet en Ottema Wiersmareservaat is een prima optie, eventueel gecombineerd met de Ryptsjerksterpolder. In het kort worden deze drie natuurgebieden beschreven. Op verschillende plekken zijn observatiepunten en vogelkijkhutten.

Bouwepet 1

Het natuurwandelpad door de Bouwepet met het deelgebied de Halligen (start Halligenweg), is gemarkeerd door achttien grote zwerfkeien. Verderop wordt het pad aangegeven door een verhoogde waterkering. Het geologisch monument in de vorm van Noorwegen, Zweden en Finland aan het begin is een blijvend aandenken aan de ontwikkeling van het natuurplan Bouwepet als onderdeel van de Ruilverkaveling Tytsjerkeradiel. Tijdens de werkzaamheden werden talloze stenen gevonden, overblijfselen van de ijstijd. Ze zijn zo'n 150.000 jaar geleden door de landijsgletsjer vanuit Scandinavië en Finland naar onze streken opgestuwd. Het natuurpad begint na een kleine wandeling over het monument.

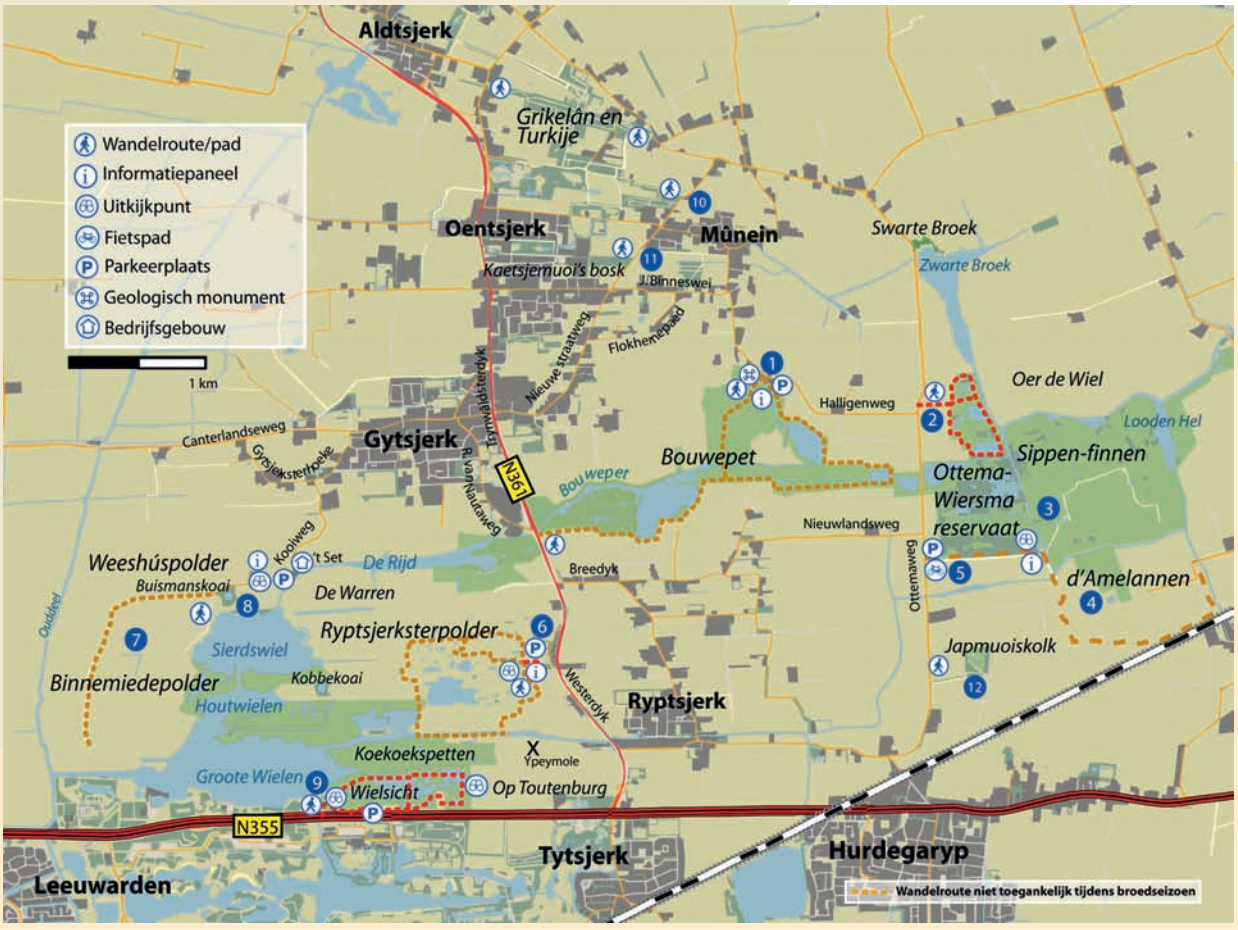

Buismanskoai

Exmoorpony's

De belangrijkste functie van dit nog jonge natuurgebied is de ecologische verbinding tussen de Grutte Wielen en het Ottema-Wiersmareservaat in It Bûtenfjild. De eigenlijke Bouwepet is een restant van een oorspronkelijk veenstroompje. Het stroomdallandschap is een moerasgebied in ontwikkeling waar moerasvogels een broedplaats kunnen vinden met soorten als riet, lisdodde, liesgras, zwarte els en grauwe wilg. Verschillende soorten muizen komen er inmiddels voor en het lijkt een geschikt gebied voor de Noordse woelmuis. Het is bovendien een prachtig foerageergebied voor diverse soorten vleermuizen. Ook de rugstreeppad en de kleine watersalamander zijn al gesignaleerd. Exmoorpony's zorgen voor begrazing. Kiekendief, havik, torenvalk, blauwborst, porseleinhoen en zilverreiger hebben het natuurgebied inmiddels ontdekt.

Ottema-Wiersmareservaat ❷

Op het kruispunt van de Halligenweg en de Ottemaweg is het startpunt van de wandelroute door het noordelijke deel van het Ottema-Wiersmareservaat. Dit deel is het jaar rond geopend. Het natuurgebied geeft een indruk hoe het gehele Bûtenfjild er vroeger moet hebben uitgezien. De naam is te danken aan de heren Ottema en Wiersma die het gebied aankochten om ontginning te voorkomen. Het reservaat is ontstaan door turfwinning en de verlanding van de ooit gegraven petgaten en ontstane plassen. Nu is het een gevarieerd moerasgebied met veel broekbos, rietlanden, schraallanden en plassen. In de schraallanden die in het centrum van het gebied in stand worden gehouden door hooilandbeheer, groeien Spaanse ruiter, ronde zonnedauw, moeraswolfsklauw, moerasviooltje, smeerwortel en dopheide.

Het oostelijk van het Ottema-Wiersmareservaat gelegen natuurgebied Sippen-finnen ❸ was vroeger woeste grond. De voormalige schraal- en rietlanden zijn geheel omgeven door water. Een kudde Exmoorpony's zorgt voor begrazing zodat het gebied niet helemaal dichtgroeit. Sippen-finnen bestaat nu voornamelijk uit graslandjes, rietland met elzenbosjes, elzenbroekbos en wilgenstruweel en is alleen bereikbaar per boot. Met een beheersvisie van wisselend waterpeil en het misschien in de nabije toekomst openmaken van de Súderbouwepet wordt geprobeerd de oude vegetatiebiotoop te behouden. Wie weet komt dan ook de wielewaal die hier ooit heeft gebroed terug. De biotoop zegt iets over wat er leeft. In de Sippenfinnen leven reeën en vogels als baardmannetje, grote bonte specht, kleine karekiet, rietzanger, roodborsttapuit, ijsvogel, blauwborst en grasmus, maar ook de buizerd en de havik, de boomvalk en torenvalk. En niet te vergeten de vele soorten libelles. Wanneer het nog meer wordt vernat kunnen ook waterral en porseleinhoen er hun verblijfplaats vinden. Het zuidelijker gelegen natuurgebied D'Amelannen ❹, dat ook deel uitmaakt van It Bûtenfjild, is evenals de moshooilanden in het Ottema-Wiersmareservaat een biotoop van de zilveren maan, een zeldzame vlindersoort. De vlinders zijn helaas de laatste twee jaar niet waargenomen. De rupsen van deze zeldzame soort kunnen alleen leven van het moerasviooltje.

Wie genoeg energie heeft kan doorlopen naar de zuidkant van het Ottema-Wiersmareservaat ❺ en vanaf het fietspad het Koekoekspaad nemen. Aan het eind is een uitkijkheuvel op de driesprong van de drie natuurgebieden. Het uitzicht loont de moeite.

Ottema-Wiersmareservaat

Ryptsjerksterpolder

Sippen-finnen

Grutte Wielen

Ryptsjerksterpolder 6

De ingang van de Ryptsjerksterpolder aan de Westerdyk tussen Ryptsjerk en Gytsjerk is het klaphek bij het paneel. De route is aangegeven met rode paaltjes. De uitkijkheuvel na honderd meter is een prachtig observatiepunt voor een weidse blik over de zomer- en winterpolder met hier en daar broekbosjes en wilgenstruweel. De winterpolder wordt het hele jaar rond begraasd door Exmoorpony's. Door het verschralen van de bodem is een gevarieerde vegetatie ontstaan. De zomerpolder staat tussen half oktober en half maart onder water en huisvest in die periode duizenden kolganzen, brandganzen en smienten. Het gebied krijgt in 2010 de definitieve status van Natura 2000 en is dan officieel aangewezen als belangrijk leefgebied voor bepaalde planten, dieren en vogels, zoals de grutto, de kiekendief en de rietzanger. Door het laten verruigen van het laagste land wordt een ideaal gebied gecreëerd voor de porseleinhoen. Dynamiek ontstaat door vernatten en indrogen van het land en het creëren van eilandjes, ideaal voor bijvoorbeeld de kluut.

Turend over de Ryptsjerksterpolder zien we aan de westkant, grenzend aan de plassen Sierdswiel, Houtwielen en Grutte Wielen de Binnemiede- en Weeshûspolder 7, een kwetsbaar gebied met slechts een enkel pad. Behalve de grutto en tureluur broeden hier ook de zeldzamere soorten als watersnip, kwartel en de gele kwikstaart. In de Binnemiedepolder is een oude baltsplaats (arena) van de kemphanen. In het voorjaar voeren de kemphaanmannetjes hier schijngevechten uit om indruk te maken op de vrouwtjes. Uniek in deze polders is de Buismans einekaoi.8 Deze excursiekooi van It Fryske Gea is een natuurgebiedje op zich. Door de ligging op de overgang van zand naar veen heeft de eendenkooi een rijke gevarieerde begroeiing. Op de dikke strooisellaag groeien talrijke soorten paddenstoelen. Ook de boven- en ondergroei zijn door de verschillende grondsoorten zeer gevarieerd. Het specifieke maaibeheer leidde op bepaalde plekken zelfs tot de groei van zwarte zegge, zompzegge en snavelzegge. Het kooibos is een broedplaats voor soorten als boomvalk, tuinfluiter, sportvogel, zwartkop en braamsluiper.

De andere gebieden

De andere natuurgebieden in De Trynwâlden hebben eveneens wandelroutes. De kaden van de gegraven plassen in Polder Wielsicht 9 die ook dienstdoen als wandelwegen, zorgen ervoor dat schoon kwel- en regenwater wordt vastgehouden. Hierdoor is een waterrijk leefgebied ontstaan voor vogels, insecten en amfibieën. Het natuurgebied Grikelân en Turkije 10 is van oorsprong hakhoutbos van de adellijke familie Van Sminia. Twintig jaar geleden is begonnen met omvorming naar een opgaand bos. Kaetsjemuoi's bosk 11 is eveneens als hakhoutbos aangelegd. Het wordt nog als zodanig beheerd, waardoor er andere planten- en diersoorten voorkomen. Japmuoi's kolk 12 is een kleine plas omringd door moerasbos en van belang als dagvlindergebied.

Ypeymole

Grikelân en Turkije